

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 230 (9607)

Вторник, октябрь 1, 1974 чыл

1925 чылда үндүлүшүгүс

Өртөз 2 көп

ПОЛИТИКТИГ, ЭКОНОМИКТИГ ӨӨРЕДИЛГЕНИ ҮЕНИҢ НЕГЕЛДЕЗИНГЕ ДУУШТУРЕР

СЭКП-ниң XXIV съездининг шийткөөрүнүн беш чылдан баштап...

Тапталызың, кичээлериниң идея-политиктигидейниң бедилери чедип атыр...

В. И. БРЕЖНЕВТИН ТЫВА АССР-НИҢ ДУУШТУРУУГА АЖАЛЧЫ ЧААЖЫМДАГАНЫ...

Бүгү чурттагы чымыш чымыштар... өңгө турсактаан Алма-Атага байырык хураана...

Тевисиле чуртада бозуурусса, бистиң пропагандастг калдырарымыс...

Тыва өлкөсүнүн кыргызларга айтырымын билишкенимиз...

ВЕНГР ПАРТИЯ-ЧАЗАК ТӨЛЭЭЛЕРИ МОСКВАДА КЕЛГЕН

Эштер Л. И. Брежнев биле Я. Кадарның найыралдыг у журажылгазы

СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары эш Л. И. Брежнев биле сентябрь 29-та...

Москва чоогунун ажалчы чоннарынга барып чораан

Сентябрь 29-та Венгрия партия-чазак төлөөрүнүн кеңешининг...

УЛУСЧУ ТУДУГДА ДЕМНИГ АЖЫЛДААР

Тываның найысалалыг ажалчыштырлар Совет Тываның 30 чылдыг...

СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары эш Л. И. Брежневтин сентябрь 1-кинде...

Улусчу тудугда демниг ажалдаар... кымыш кылдыр турарлар...

СЭКП ТК-ның Чыгыш секретары эш Л. И. Брежнев...

ОРГАНИЗАСТЫГ ДООЗАР ДЭЭШ

Хой ажалында эң чутуга кампания — хойлары эсержилеге киргериңер...

БИСТИҢ ИНТЕРВЬЮВУС

Бистиң интервьювусу... саямаларыңар кыргыздарга...

НОГАА ДУЖУДУ

«Нара-Хаак» совхозтун ногаажылары напустаның бедик дүжүдүм...

«НОВОРОССИЙСКИНИҢ МААДЫРЛЫГ ЧОРУУ»

Төл телевизияне «Новороссийсктин маадырлыг чорую» деп...

ПОЛИТИКТИГ, ЭКОНОМИКТИГ ӨӨРЕДИЛГЕНИ ҮЕНИН НЕГЕЛДЕЗИНЕ ДҮҮШТҮРӨР

ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНГА УТКУШТУР

(Тануу, Эгеиз I-ги артында).

«Тес-Хем» совхозта парком коммунисттерин марксисчеленичи өөредилгенине доктормал кичээгейин салып турар. Марксизм-ленинниин үндөмүнөн өөрчүрүшкөндө 26 динчири турар. Кичээлдер бектеу теорияны болгаш методиктиг дөңсөткө эртип, динчиликтер партианын база чакырыктык дөгүзүрүшкөндө теорияны болгаш практиканы айтырыларга чакырып келет. Оларнын күш-ажыгы, коллективтик жөнүнүн ажылына идеиктик көкөзү-белек берет. Ол шоконун пропагандалык совхоз директору Н. Балый-оолдун дүрүксүзү болжол. «Партия 1941—1945 чылдарда Ала-Чурттуу Уругу дайынның үзүндөлүлө теманы өөрчүрүшкөндө динчиликтеринин мурнуна Совет Эвизелини Маалым Х. Чүргү-оол чүш чугаалаан. Оол чугааны динчиликтер уугу согуурга-белек алынаан.

Экономикалык өөредилгенин «Тыва даг-дугу туугу» эргеленде, Каз-Хем хөмүр-дирезинде, «Кызыл туугу» эргеленде, «Тыва туугу» эргеленде, «Каз-Тей», «Шекпээр» совхозтары, «Мур-шакча», «Тилекче» совхозтарында, Туран, Березовка куст-баран фермаларында партия организацыйлары эки организмдерден турат. Ажылчыларнын, колхозчуларнын, инженер-техниктерин өөредилгенин күш-ажыгы чамдыгында курулуучуларнын дилеп тыварына, социалисттик чарыкты дөңсөткө калыбын чорудурууга улуг идиин берип, четестереге, ажал-агытчы эвес чоруктарга эптеш чок болурун оларын кижиздирип турар.

«Тыва даг-дугу» комбинатта экономикалык өөредилгени 3470 динчилик хаара туттугунда. Ол дөңсөткө иди динчиликтерин, инженер-техниктерин, ажал-агытчыларнын барык шүптүзүр. Ол өөредилгени парком секретары В. Бакулин баштаан чөвүлө ууруп турар. Өөредилгени организмдер чорудуруунга экономикалык чөвүлө идиин экономикалык өөредилгенин күш-ажыгы чамдыгында курулуучуларнын дилеп тыварына, социалисттик чарыкты дөңсөткө калыбын чорудурууга улуг идиин берип, четестереге, ажал-агытчы эвес чоруктарга эптеш чок болурун оларын кижиздирип турар.

«Тыва даг-дугу» комбинатта экономикалык өөредилгенин күш-ажыгы чамдыгында курулуучуларнын дилеп тыварына, социалисттик чарыкты дөңсөткө калыбын чорудурууга улуг идиин берип, четестереге, ажал-агытчы эвес чоруктарга эптеш чок болурун оларын кижиздирип турар.

«Тыва даг-дугу» комбинатта экономикалык өөредилгенин күш-ажыгы чамдыгында курулуучуларнын дилеп тыварына, социалисттик чарыкты дөңсөткө калыбын чорудурууга улуг идиин берип, четестереге, ажал-агытчы эвес чоруктарга эптеш чок болурун оларын кижиздирип турар.

«Тыва даг-дугу» комбинатта экономикалык өөредилгенин күш-ажыгы чамдыгында курулуучуларнын дилеп тыварына, социалисттик чарыкты дөңсөткө калыбын чорудурууга улуг идиин берип, четестереге, ажал-агытчы эвес чоруктарга эптеш чок болурун оларын кижиздирип турар.

«Тыва даг-дугу» комбинатта экономикалык өөредилгенин күш-ажыгы чамдыгында курулуучуларнын дилеп тыварына, социалисттик чарыкты дөңсөткө калыбын чорудурууга улуг идиин берип, четестереге, ажал-агытчы эвес чоруктарга эптеш чок болурун оларын кижиздирип турар.

«Тыва даг-дугу» комбинатта экономикалык өөредилгенин күш-ажыгы чамдыгында курулуучуларнын дилеп тыварына, социалисттик чарыкты дөңсөткө калыбын чорудурууга улуг идиин берип, четестереге, ажал-агытчы эвес чоруктарга эптеш чок болурун оларын кижиздирип турар.

СУРАГЛЫГ КИЖИНИН УРУУ

Бо чуркуту Мөгүн-Тайга районун Мөгүн-Бурен хемнин башыга чайлагга тырттырган. Хөлдөргө, чавыс кылдыр ирзулгүлээр даглар, сынрада меңгилер нөстүп чыгылар, анын шөлдөр, шаттар чанында ССР-ниң Дээди Советинин депутаты Хүлөр-оол Иргитович Коңгаржаптың алы бар. Ол «Мөгүн-Бурен» колхозтуң муранчы комсомолчу хойжуларынын бирээзи. Ш Коңгаржап тус черини төрүүр 100 баш хойларынды 98—100 баш хураганын өстүрүп ал келген. Оң каады Александр Иргитовна Доржу Мөгүн-Бурен көздө Советинин депутаты.

Бо малчынар-биле учурашп тынышкыш, Хүлөр-оол Коңгаржаптың авазы Саал Чүнгүйовна Чайы-биле чугаалашкан бис. Ол «Мөгүн-Бурен» колхозтуң хоочун некинуунеринин бирээзи. Тываның улустуң чогаалчызы Степан Агбанович Сарыг-оолдуң шаанда бижижи «Хорлуу нааи» деп шүлүүндө малчин Хорлуунуң улуг уруу мен-не болгай мен деп, ол чугаалады. Оң авазы Тываның алдарлыг малчынын чораан. Фронтуга белек база чедирип чоразан. Хорлуу малчын 72 харынга чедир чурттаан. Чогаала кирген сураглыг кижиниң дугайында чогаалчынын одууларын сагып немди:

Мөгүн-Тайга баарында
Мөгүн-Бурен уну чурттуг,
Харлуу кадай эртен эрте
Хөни барып оңчалап-тыр...

Хорлуу угбайнын улуг уруу
Сая Чүнгүйовна—оглу
Коңгаржаптың уруглары-биле
эртенги шаңгарда одарладып
үндүр дэн нодан хойлар чанында.

О. ОХЕМЧИНТИН сөзү, фотоу.

Суурда чаа магазин

Кызыл хоорайнын кездезинде, Каз-Хем суурда, школа-интернат чөөгүндө холукмак барааннар сандыглар улуг хемчээлдиг, хөй өөредилгени чаа магазин ажиттыган. Оң сандыглар шөүлүнүң хемчээли 540 дөрбөлини метр. Анаа ажылдар коллективке кижилерин ийни саны 35. Олардан 15 кизи сандыгы. Аш-чөк барааннарын дөңсөткө салонда 7 кежитүүнүң бригада ажалдап алынаан.

Ойнарактар болгаш иди-хөп аймак сандыглар өөрдүндө—4, пөс болгаш трикотажта 5 сандыгы бар. Өөрд, са-лои буртуунда чаа дериге-лери тургускан. Оң кайы-даа килдистерине келген улус барааннарын боттары ийлип алган, кассага өртөн төлөр кылдыр беткезеп. Удас оң чамдык өөредилгени аш-чөк барааннарын беткек савалар пехти база алдыр.

Анаа савалдан барааннарын Кызылдың өскө магазинеринче тарадып чорудар.

Каз-хемчилерге чаа белек болган бо улуг магазининин ийники өөрдери дөңсөткө, сонгалары улуг, чырык, бөрдөр каасталганы. Баран шыгжаар сандыгы база таарымчалык, дөңсөткө. Сандыг министерствонун септелге-туугу участуунуң тудугулары СЭКП обкомунуң дугунга турган эрги чыгыс калт мяш университеттин бажынын көктүрүп, ону улус алдыр чарты тууд, ма-газини ажалдаа килгени ол. Магазинин килдистерин бир дүндө 150 муң ажыг рубль-дин бараанын саарар. Дүржү-галык сандыгы Галина Кузнецова баштайгы хүнерден эгелеш, саарыга планнарын күссөдип турар. Кызыл-сандыгын коллективине немески кирген чаа коллектив сандык алыччыларын хүлээп ал, чедиркиниң ажалдан эгелеш.

ЧУРУНТА: Семис-оол Мөңгүш.
М. ХЕНЧЕ-НАРАНЫН фотоу.

ЧАА ХООРАЙ ТУДУУНДА ТЕХНИКА

Келир үдө далай эринте тургустуна бээр чаа Шагаан-Аргының тууду эзелеп турарын номчукулар билер болгай. Иди «Тыва туугу» трестин № 18 мехколхозназынын тургустунаш, ажалдан эгелешкенде бээр чарык чыл ажа берген. Ол үениң дүргү-зунда ук туудунуң бетовун хол-биле бетелет, шүүдөп келген. Ол байдалы өөрчүп көргөш, Главканды бетовун болгаш холуксаан механис-тар арга-биле кызыл бөдөрлерин аргалаган трест чыгып адыр аргалап болгон.

Партийжи амыдырал

НИИТИ ХУРАЛДЫН ШИИТПИРИ

Партия документиери солуур дугайында СЭКП ТК-нын май (1972) Плениумунун доктормалык болгаш СЭКП ТК-нын тускай чагаалынын күссөдөлүгүнүн түңдөн «Суг-Хал» совхозтуң коммунисттер боттарынын ниити хуралыга чөөк чаа чугаалашкан көргөн. Партокументиери солуурга беткекелдин болгаш солуу-кунун үенинде совхозта партия организацыйа масса-политиктиг болгаш тайлы-быр ажылын кажангызында-даа артык бөдөнчү турган дөңсөткө хураалга демделди. Ол үедө коммунисттерин сагылга-чүрүм болгаш идеиктиг берген. Он мурунуда СЭКП Уставынын чүрүмүн каржы-чы-биле үрөш, төмөг алычан коммунисттер ниычан аттнген. СЭКП райкомунуң төрөүзүндө дилеп киргеш, оларнын алыс-кал төмөгчөдөрүн дүшүрткөн.

Партокументелер солуурунун үенинде партия организацыйа 42 коммунисттер өткөдү алган болгаш 32 коммунист-биле хууда чугаалашкан. Он түңдөндө динчилик коммунисттер боттарынын харыс-салтын бөдөнткө, чөтөсө ажал-чанын эткен болгаш ажал-жиги экиткен. Бо бүгү чиктер партиокументелер солушкунун улун политиктиг болгаш кижиздикчи тука-шынарын багыткап турар.

Партия документиери солурунунда бөдөр үе эртөөн. Идиаложок партианын мурунуга боттарынын чыгыс-салганын кошканын коммунисттер «Суг-Хал» совхозун партия организацыйада чок эвес. Идиң улуска хамараштыр шыныг хемчөк алыры чугула. Чөпө ийчан коммунисттерин партияга баалгаларын канчалар күссөдип, ажал-хөрдөгө калдыр үдөргө күрөтүп турарынын дугайында өткөдүрүн алычыче, оларын-биле хууда чугаалаштырычыне сагып салза чогур.

Партокументелер солушкунун үенинде, он сонда-жа илериңиниң четестери даяр кылдыр, чоңу тодардыктың чыдын ийлиңин наадаларын долу болгаш ажыг күссөдирине сорук кирер, партия организацыйаны болгаш партокументелер дайынын шыңсөдүп улум бөдөр дугайында доктаалды коммунисттерин ниити хуралы хүлөп алган.

ЧАРЫШ: БОТТАРЫНЫН ЭРГЕЛЕРИН АЖЫГЛАШ

Тываның бүгү булуңнарында шыкшан, Барыны-Хемчиктин хоорай, суурлары улум чарык кылдыр хуулу, чагаайжыды-тып турар. Идиа чөчөк Советтерин туду-суурго жөңдө-үрүшкөндө иди чыгып көрүп, олче хандал кылдыр турар. Бажын, куудумчу, коммуналь албан чери бүрүзү үлөмөргө, корум-чүрүмүг кылдыр тургуу, чагаайжы-дыл, ногаачыларын организа-цый олча кайы хир кичээни-ги салып турарында улус-биле хамаржыр.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүдөлүгүн 1973 чылдын апрель айда хүлээп алганы «Чурттыкчылыг черлерин чагаайжыр болгаш санитарлыг байлалың талазы-биле ажалды экижилер» дээш республиканын районнарын социалисттик чарыктын организа-цый дугайында доктормалык чурттыкчылыг черлерин чагаайжылдыгы, санитарлыг байлалы бөдөр дөңсөткө тургуу талазы-биле сорулган чөчөк Советтеринин мурунуга салган.

Бо чугула ажылы Барыны-Хемчиктин чамык Советтерин, оларнын доктормал комиссиялары, күссөдөрүн, хөй-ичини организацыйаны база чорудуп турар. Он доктормал организа-цыйа чөчөк чагаайжылдыгы тудуучулары эки.

Чикекке, Ак-Довуркты ап көрөз. Бо хоорай ам-даа анык, тургустуңа-дан бээр он чыл болган. Тыванын аар үстүрүгүн баштайгынын ажыл-ишчелери Совет Тываның 30 чыл оюнга төлөткөп учураштырына белектенип, чагаайжылдыгы шакмык чыдын.

Оң ногаан мяштар бүрүздө дөрт күдүмчүлүн, сесерийтерни каас-шүңкү хөңкүр ирлир бөр чыгар. Ак-Довурк хоорай Советинин бо чыдын апрель-де болган сессиянда хоорай-нын он чыл оюну алар кылдыр чагаайжылдыгы экижилерин төмөгчөдөрүн бөдөр-дөңсөткө. Оң хөй кезин хүссөт-тенин. Планда көрдүгүн 19.0

муң рубльден 13.6 муң рубль-ди ол ажалга шыңгөткө. Хоорай Советинин депутат бөдөрү анаа улуг ролду ойноп, чурттыкчы чонун, хөй-ичини түбөткөнтөргө, чагаайжы-дыла ажылдарыне хаара туг-кан. Хоорай Советинин чагаай-жылды талазы-биле доктаамал комиссияны (даргазы Ф. Кленов) ажалдап кылган хемчелерин боттадырып, элзи иленипке ажалдаан. Бо чыдын «Тыва даг-дугу» комби-натта хамараштыр 1988 дөр-бөдөлүк метр шөүлүг чуртта-ка бажыныр сөптөзү планын тургусуп 2365 дөрбөлини метр сөптөзү. Анаа 123.4 муң рубль-дин ажалдаан. Алар септел-гени база чоруткан. Оң идиш-сүк септелгени, тротуурлар, аспальт-павильонун организа-цый чөчөк мобилизацыйа, күдүмчуларын арыгылап, санит-рлык байдалын көдүргөн.

Барыны-Хемчик райүүсүмү комбинат чыдында талазы-биле организацыйаны тургускан. Он аны-нда чуртта-ка-коммуналь ажыл-агыты, чагаайжылдыг болган орук ажыл-агытынын талазы-биле доктаамал ком-мисиялар бар. Оларнын дуады-биле чагаайжылдыгы чөчөк доктаамал чорудар арга бар.

Районун бүгү көзө Советтерин, Кызыл-Мажалык суур болгаш Ак-Довурк хоорай Советтерин чагаайжылдыгы ажалдарын экижилерин-биле социалисттик хүлээлгелерин калтырып ажалдап кылдыр, күссөк мурунуга бо чыдын февральда бажылаан. Оң ийди райүүсүмү район-нун дөңсөдүргө олуртка ногаан мяштарын камгалар, күдүмчуларын, сесерийтерин, тротуурларын, бажынар дөңсөдөрүн ары-сылг тургууларынын чүрүмүнү тала-

зы-биле шийттилерин хүлээп алгай. Чагаайжылдыгы айтыр-гыларын район Советинин сессияларында чугаалашп көргөн, чуртта-ка-коммуналь ажыл-агыты болгаш чагаай-жылды талазы-биле доктаамал комиссиянын өткөдү динчир.

А социалисттик хүлээлгелерин район Советинин шийт-пирилериң күссөдөлү чогуу калдыр, ажыл-хөрекке кзы-ны хире салдары чедирген! Советтин алдыгы сессияның шийттирин «Бүгүр апрель» май айларда шийтин алы чарылаан. Шийтин күссөдөлүн оң дараанында сессияга динчи-ликтер учурап тургаш, ший-тиги анык түңилелери, апрель—июнь айларда чагаай-жылды талазы-биле килдиң-гай ажалдарын депутаттар-га динчир.

Бо тодардыкты чылда рай-онга чагаайжылдыгыга 165 муң рубльди чарыгаары көрдүгөн. Кызыл-Мажалыктын коммуналь бүдүрүгчелер комби-надынын мөдөзүн «Бүгүр» алыр, 84 муң рубль түтө ажалды кылган. Чагаайжыл-дыгыга үндүргөн ажалдан 30 муң рубльди район төвүндө чурт-башының болгаш гос-тиниянын септелгенине ча-рыган. Кызыл-Мажалык суурга коа септелге ажылыг төдөңчө түндүң чарыкты хөй кезин чарыган, чамдык ажалды кылганын. Иди-ла коммуналь бажынырны гас-биле халдырган. Идила-да көздө черлерин гас-биле халдырар ажыл кошкан.

Хоорай, суурлар чагаайжылдыгына хүрүшкө түңдүлүп турар хөй ажал-хөрдөңсөдө чоң ажылар дээш чөчөк Советтерин сагып салышап, бар курулуучуларын туйлар болгаш ажылдар хүлээлгелер. Идила-да районун чөчөк-

Советтеринин бо талазы-биле ажылында четестер ам-даа бар. Чагаайжылдыгы тоомча чөк көөр, ажыл-агытчы эвес фактылар район төвүндө, чурт-такчылык көздө черлерде бар. Кызыл-Мажалык суур Советин (күүссөдөүгү даргазы А. Сарыглар) олуртка мяштар суг-тарылаш четес организа-цыйадына оларнын хөй күр-тап, үрөгөн. Доктормал ары-лашкынын организацыйаны турарынан Кызыл-Мажалык суур хирлиг, иди мяш суг-тары боттар ботталган. Бок о-тоар урлар барык чок.

Көздө суур Советтерин күссөдөрүн күдүктөрүн ханды-р казар, сөптөз, халорлар айтырыгыгарыне сагып салбайн турар.

Чагаайжылдыгы талазы-биле социалисттик чарыкка учурту-ганы, негелден динчилик, де-путаттары, массаны ийнар хаара туудур дээр райүүсүмү чанында комиссия ам-лаа кош-как ажаллап турар. Көздө, суур Советтеринин социали-сттик чарыктын түңдөлүн доктаамал хынапай келген. Ол социалисттик чарыктын чогуу турарынын дугайында чүгө Аксы-Барлык көздө Советинин күссөдөрүн ажылы райүүсүмү хураалында динчир. Анаа илериң четестерин чагаай-жылды болгаш Совет чели ал-гай. Райүүсүмү хураала-рынын болгаш сессияларын шийттилеринин күссөдөлүн четес организацыйа турары-ның бир көрөчөк ол. Көздө Советтеринин чарыктын түңдө черлерин чагаайжылдыгыга бүдүрүгчелерден организацыйалардан, ажыл-агытчылардын хаара туткан хөрдөгүгүн үчүлү беши кылбаан.

Төрүн хоорайны болгаш суурун чагаайжылдыгы—ажыл-чы чоңу, илангыч аныктарын коллективизме кижиздип, чоңуң чагай чоруп бөдөр-дөңсөткө хууда үчкөү-буулуш.

Т. ПАНКОВСКАЯ.
Чөвүдөлүгүн оргниструктор килдиңиниң инструктору.

Анаа чедир эленип, сайын хүрөк-биле узаш, сугу боттары ажаллап эккен, холук-саа белектен, түрп турган болза, ам ол бүгүнү кара-кып чикелге! хемчезип, кылдып турбас аларганы динча таарым-чалыг.

Кол механик килдинин ажылдарынын кызында далай мурнуна холуксаа хоюлар ажылды кылп чөв-баан болгонда, ук техниканы ажылдага кирири иди-ла бөдөр эвес болгон. Идила-да эсүдүг-ла интернациональ, демтиг бо коллективтик жижгунери: алтай Алексей Урамулов—электрик, башкыр Михаил Абажиров—электроникачы, орустар Александр Боучурин биле Николай Чиву-пуш—слесарьлар, оларнын шү-дүгү чорунун ачылына бөдөр ажалдап асөөш. Олар ук аг-регаттын соок дөңсөткө ий-диригенин ажылдап ажаллап, хөй-ичин чүткүлүгү ажаллап, хөй-ичин-лаа ажал-шакылдан лаш-карар үзүн беши орта харам чокка ажаллап келген.

Б. УСТРОЕВ.

А. А. ГРОМЫКО ВАРШАВАДА

ВАРШАВА. (СЭТА). Польша Улус Республикасынын чалганын чагалануу эсептеп, СССР-нин Политбюро кеңештүүсү, ССРЭ-нин даштыкы херектер министрин А. А. Громько Варшавада абанын аян-чоруун кылгып чеде берген.

Варшаванын ССРЭ делегациясынын Польша Улус Республикасынын куруне тутарын аскаан аэродромунга, Польшанын Каттышкан ажалын партиязынын Топ Комитетинин Политбюро кеңештүүсү, Польша Улус Республикасынын даштыкы херектер министрин С. Ольшовский, Польшанын Каттышкан ажалын партиязынын Топ Комитетинин Секретариатынын кеңештүүсү, Польшанын Каттышкан ажалын партиязынын Топ Комитетинин делегей кидянынын эргелекчи Р. Фрелек, Польшанын Каттышкан ажалын партиязынын Топ Комитетинин Секретариатынын канцелиары эргелекчи Е. Вавуш, Польшанын Каттышкан ажалын партиязынын делегей кидянынын эргелекчиинин бири олакчымы Г. Жебровский, Польша Улус Республикасынын даштыкы херектер министрине олакчылары болган абанын өскө-да кияжери А. А. Громькону уткуп алганар.

ССРЭ-нин Польша Улус Республикада элчини С. А. Пилотович болган элчин чирини ажалдакчылары аяк утканар-биле калы база турганар.

А. А. Громько аэропортка келген, журналистер-биле ужурашкан, даражында медегледи кылган.

Соелгу чарык чыда база катан акы-дуна социалист Польшанын черинге ийги удаа ээп, базр болганмыска дыка өөрүн турар бис. Мындагы байдалда халыктын мурунда чогуу чүгу чугалаармы?

Тайбын болган делегей айыл чок чорук даш бодунун хемчээлини талазы-биле удуз, төгүдүз делегей Совет Эвилели, Польша Улус Республика социалист дем каттыштыргалаанын өскө-даа

чурттары-биле кады чангыс аай фронт-биле, эи-найралдыг киржин турар. Акы-дуна эбузуну харылзааларын түдү-чү чурттарынын даштыкы политика талазы-биле ажал-чорудулгаларын утуп-башкарып бөгүн мурункууздан-даа артык ханы болган чагай үре-түндөлдүг бооп турар.

Чогуу-на өң ачкында бистер шупту-вусе — кады-даа, тус-тус чурттарга-даа делегей аренамыга узуз-узуз үре-түндөлдөрүн чедип алар аргалыг бооп турар-дыр бис.

Өң-биле, чергелештир социалист курунелерини боттарынын мурунуга салган тайбыны болган социализмин турустарыны быжыгларынчы сорулгазы чийк өвс даражы бистер база толдарайм-биле коруу турар бис.

Польша бодунун национал катан туртуушушкунунун үжөн жыл болганни демделгени өөрүктүгү хунирине бистер ам-даа уткан бис. Акы-дуна Польшанын өң удуз байралдын совет коммунистер, бистин бүгү удуз-вусе боттарынын байр-лазы кылдыр көрүн турар, чүге дээрге, Польшанын ажалын чоннарынын чоргаларын турары өндүр удуз чедикшилерни совет кидяларынын чүрөктерине чоок болган үнеди-даа.

Бистер боттарымыс партиязарымыстын, чурттарымыстын болган удустарымыстын аразында тургутунган найралдык болган акы-дуна эбузуну харылзааларын бекте-биле үнелет турар бис. Социалист дем каттыштыргалаанын бүгү курунелеринин аразында сырый кады ажалдакчыларын кылган харылзааларын чагылыш чокка быжыгларынчы-даа чүгу да сорулга бисте чок даражы совет удуз-чуларын өмүшүнөндүгү база катан демделгектеп тур мен.

Кайтамчыктур хоорай — Варшаванын чурттакчыларына бө таварылыгы ажал-лап алган, өң чымыг күзөшкенин да-чымал тур мен.

НЬЮ-ЙОРКА УЖУРАЖЫШКЫННАР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). ССРЭ ТК-нын Политбюро кеңештүүсү, ССРЭ-нин даштыкы херектер министрин А. А. Громько аяк Италиянын президентин Дж. Леоне-биле ужурашкан, президент болза АКШ-ка албанын аян-чоруун кылгып турсан болган КНО-нун Кол Ассамблеянынын XXIX сессиянынын ажалы-биле холбаштыр Нью-Йоркка чеде берген.

А. А. Громько өөн ындай Италиянын даштыкы херектер министрин-биле база ужурашкан.

Консултациялар кылдыр дугайында совет-италин протоколга дүштүр ССРЭ-биле Италиянын аразында ийи таланын харылзааларын айттыргыларынын талазы-биле, делегейге хамаарышкан элөөн каш айтыргыларын, өөн иштинде Европага айыл чок чорук болган кады ажалдакчыга талазы-биле чөвүдөл хуралдын ажалында хамаарыштыр санал-онал сөздүгү куннары болган. Министрлер өөн ындай КНО-нун Кол Ассамблеянынын XXIX сессиянынын ажалында хамаарышкан чамдык айтыргыларын база чугалаары көргөн.

А. А. Громько Югославия Социалист Федератив Республикасынын даштыкы херектер министрин А. А. Громько Бельгиянын даштыкы херектер министрин Р. Ван Засландымын хулөөн хулөөн алган.

Чымыг, эи-хузуунун байдалына бодуу өрткөн бөсөдөлөрүнчү делегейнин чамдык айтыргыларын, өөн иштинде Кипрде байдалга болган Европага айыл чок чорукту болган кады ажалдакчыга талазы-биле чөвүдөл хуралдын ажалында хамаарышкан айтыргыларын талазы-биле санал-онал сөздүгү куннары болган.

А. А. Громько Австриянын даштыкы херектер министрин Э. Биек-Кралтрой-биле база ужурашкан.

Бөсөдөлөрүнчү делегейде совет-австри харылзааларын айттыргыларынча хамаарыштыр база Европага айыл чок чорук болган кады ажалдакчыга талазы-биле чөвүдөл хуралдын ажалында хамаарыштыр санал-онал сөздүгү куннары болган. Министрлер өөн ындай КНО-нун Кол Ассамблеянынын XXIX сессиянынын ажалында хамаарышкан чамдык айтыргыларын база чугалаары көргөн.

А. А. Громько өөн ындай Бангладеш Республикасынын даштыкы херектер министрин К. Хоссейини база хулөөн алган.

Бангладеш Республикасынын Каттышкан Напьялар Организацянынын кеңештүүсүнө хулөөн алганы-биле холбаштыр Бангладештин даштыкы херектер министрине А. А. Громько байыр чедирген. Совет-Бангладеш харылзааларын айттыргыларынча база өөшкөш делегейнин чамдык айтыргыларын талазы-биле министрлер санал-онал сөздүгү куннары болган.

Ужуражышкын найралдыгы байдалга өрткөн.

ЧААЗАВОД

Воспром областа венгр химия улетпурунук эң улуг бұдүрүлгө черин кылмып турар. Петскинин азот комбинатында өл кылмылал чөмчөндүгө заводу чыда-ла бир миллион тонна продукцияны кылмып үндөрү күчүлүп. Ол чаа бұдүрүлгө черинин туудуна совет специалистер база ажалдап турар. Шенева ажал бө чылын эзелээр, а 1975 чылда завод долузубиле ажалдап турар алаар.

ЧУРУНТА: туудугуч бир неээр. Ында бұдүрүлгө улуг саваны эилеп, кылмып турар. МТИ—СЭТА-нын фотозу.

Совет Тыванын 30 чылынга

ААС-КЕЖИИ

ССРЭ-нин составында Тыванын бактаан киргенинде 30 чыл оюн таварыштыр республиканын партия, совет, ажал-агай органдарынын хоочун ажалдакчыларынын чүдүлери «Шың солуу берип турар. Бо уаада РСФСР-нин Дээди Социалист депутаттар чоран, Тыва АССР-нин Дээди Социалист Президиумунун Секретары С. Х. Красинийн сактымынын парламентыс.

ССРЭ-нин улустарынын улуг өр-бүлөсиге Тыванын киргенинден бээр 30 чыл ою ам удаас болур. Ол бодушкуну тыва кизи борузу ааскежи кылдыр көрүп, бодунун чуртталгалында ажаа хамаарышкан өөрүчүгү таварыгаларын сактып, Совет Эвилелини хамаатын деп атты эдилеп чоруугуна чоргаларыны, Коммунист партиязына болган Совет хазаанга өөрүп четтиргенин илереди турар.

Шаанда иштикин болган даштыкынын каш дакпыр даражында адаанга тургөч човалга таваржып, кижини кадыг-даа эргезин эдилеп чорбаан тыва улус Совет Эвилелини Коммунист партиязынын ленинчи национал политиканын ачмышыл марксисч-ленинчи оруктан холжуп, Совет Эвилелини хой националдыг чөну-биле деп эргезин амыдылар, чурттан база ажалдап турар. Тыванын Совет Эвилелине каттышканы — кара чангыс шынын өрүк.

Тыванын ажалчы чоннары, Совет Эвилелини бүгү улустары-биле бир дөмей, деп эргезин эдилеп турар болгонда, олар партия, совет органдарына ажалдап, совет курунелин эргезеп-башкаарыныга база киришип турар. Шаандагы адм артарын ажал-төлдөри ам партия, совет органдарын ажал-бүрү ажалдакчылары аттарылына. Бо талазы-биле чижек кылдыр амыдырлыгы уттузубаса удуз ааскежик болушкуну Тыванын Совет Эвилелинин өр-бүлөсиге каттышканында бээр 30 чыл оюн байырал эрттирери-биле холбаштыр сактып чугалавас артам чок.

1962 чылда Тыва автономнупт областы Тыва Автономнупт Совет Социалист Республика кылдыр аде тургускан. Оң даражында чымын РСФСР-нин Дээди Социалист совети даа талазы-биле Тыва АССР-ге бир соугуда өргүтүп тургускан. Ол округтан РСФСР-нин Дээди Социалист депутаттыга сокудар аас-кежик мичарда менээ таварышкан.

РСФСР-нин Дээди Социалист 1963 чылдын апрельде болуп өрткөн бири сессиязында РСФСР-нин Дээди Социалист Президиумунун Даражынын олакчыныга тывалардан бир-же дугаар мени солгаан республиканын партия организацянынын, бүгү ажалчы чоннарынын менээ берген улуг идеяли болган. Ынчан сессияга Дээди Социалист Президиумунун составынын дугайында СЭКП Топ Комитетинин Политбюро кеңештүүсү, СЭКП ТК-нын секретары А. П. Кириленик санал кирип турар, менээ адимы аадар-

га аажок сүрөөп, совет тыва кижинин чоргаар сеткил-сагалжы мени дайныктырп келген. Оң эгелээш-ле дөрт чылдын дугузунда сөс удаа сессияларга, РСФСР-нин Дээди Социалист Президиумунун 24 хуралдарына киришкен мен. Бири организацяг сессиядан анында, бүгү-ле сессияларын хуралдарынын үеинде Кремльдин Сессиялар орлүзүн чааа доважына партия болган чааа таваржыгына тыва-биле кады олтур аас-кежи менээ база ынан таварышкан.

Шагда турал чурумчуг берген практикадан алдыга, РСФСР-нин Дээди Социалист депутаттарынын аразындай бир чымытын иштинде (дөрт чыл дугузунда) сессияларга ийи удаа чедир санал берген депутаттар чок болуп чорду. Чүге дээрге Дээди Социалист 884 депутаттарынын иштинден санал берип, чүге чугалаар даш дилег кылган кижилер дыка хой, ынанчап, бир депутатка бирөөлөй хой санал берип болдумас. Ындагы турбуге, депутат хулээгенин күсүдип турган үе иштинде сессияларга ийи катар санал берген мен. Бир дугаарында ийги сессияга санал бердим, а оң соонда дөрткү сессияга санал бер даш, сессия болурунун мичарта мурунунда-ла РСФСР-нин Дээди Социалист Президиумунга дилег бизжэн мен.

Ынчан РСФСР-нин Дээди Социалист Президиумунун Даражы турган Н. Г. Игнатов: — Силерин дилээнерин дедиш тур мен, бо дугайында Анастас Иванович Микоян биле чугалаарм мен—деп харыылаан.

Сессиянын бир дугаар ху-нунда ССРЭ-нин Дээди Социалист Президиумунун Даражы турган эш А. И. Микоянны сессияга санаа бээр дугайында дилег кылган мен. Ол үеде Микоян дарганын ханыга СЭКП ТК-нын Политбюро кеңештүүсү, СЭКП ТК-нын секретары эш А. П. Кириленик турган чүве.

— Депутаттын дилөөн хандыра ажырас бооп эле, Андрей Павлович?—деп, Микоян чугалаарга, эш Кириленик кады келгеними, кайда ажалдап турарымы билди алган: — Тываларын дедик херек, харын санаалдык—деп чугалады.

Бо чижек дээрге, чүге делепатка санал бээрин чөпшээрзөөн айттыр өвс, харын аныл Тыва АССР-нин, өөн ажалчы чоннарынын дугайында бистин партиязымын болган чааа ажалдык аяк-сагы салышканын, Тыванын моон соугаар-даа өүз сайыраары даш кичөөлөгүн салым турарынын база бир херечин ол деп бөдөр мен. — РСФСР-нин Дээди Социалист сессиялары болуп турар

үеде Совет Армиянын хоочун полководчулары, Совет Эвилелинин Маршаллары К. Е. Ворошилов, С. М. Буденный олар-биле кани-даа катан ужурашп, чугалаар аргалыг болган мен.

Моон иштинде чангыс-ла чижекти чугалавасан ийи мен. 1966 чылда РСФСР-нин Дээди Социалист Президиумунун Дээди Социалист Президиум болган чааа кеңештиренин чөмчөптү тусай өрөлгөни душтөп, чөмчөптү аар даш кире бердим. Ынчан Семен Михайлович Буденный мени: — Бээр чедип келир, мында хоосту чар бар-дыр, мааңа озуру алган, чөмчөптү аямдар—деп чаала-дыр.

Элөөн эчөкөсуган-даа болзумас: — Четтирдим, Семен Михайлович—деп, Маршалдын чангыга барып озуруп эддим.

— Силер казах кизи силер бе?—деп, оң менден айттырды: — Чок, Семен Михайлович, мен тыва кизи мен. Тыва автономнупт республикадан келген кизи мен—дидим.

— Аа, мен Тывага чорбаан-даа болдумас, тыва улусту билдир мен, силерин кожокар Моюга хой катар чоран мен, ылангыга хамааты дайнык болган Ада-чуртуну Удуз дайныкынын үеинде ажаа чоруп турдум. Моон улус өүзүк минак улус болгай, өздөрүн кожожа тыва улус баз-да-этик ымак болгай уан, эиткен чип көрүңер—деш, Семен Михайлович стол кырында тавакта салып казы этти менче чөөшүүдү салып берди.

— Четтирдим, Семен Михайлович—деп, өөрүп четтиргеним илереттим: — Тыва улус кандыг чуртталп тур силер, моң?—деп, оң менден айттырды: — Бистин Тыва автономнупт республика Совет Эвилелинин эи-не анык республикаларынын бирөөси болгай, ол хиринде-ле өөн ажалчы чоннарынын амыдырал чуртталгазы, экономика болган културта тургузушкуну мурун хөгжүдөди, бистин чуртувустун өскө республикалары, краллары болган об-ластары-биле дөмей, бедик дөңдөдө. Ол дээрге тыва улустун Совет Эвилелинин улуг өр-бүлөсиге каттыжип киргенин ачмы-дыр ийин, Семен Михайлович—деп, ажаа өөрөөн сөтканын-биле чугаладым.

— Ол кылды харын—деш, Семен Михайлович хулээмү-рүп кады.

Бо бизжон чүгөлө мен чүр-ле чамдык таварыгаларын киридим. Мындат хевирлиг таварыгалар мөөн амыдырлыгы оон-даа хой болган, ону шуптузун бизжирин берге. Совет Тыванын 30 чыл оюн уткунтур бистин төрөөн Коммунист партиязымыс. Совет чааа ажалчы өөрүп четтиргенимын, бистин хой-хей тыва кижилеримс-биле бир дөмей, катан-катан илереди чорутур мен.

ИСТ-РИВЕРДЕ ЧУГААЛАЖЫЛГА

Делегейин эң хой чурттарыны төлөөкчи эргелекчи организацияны — КНО-нун Кол Ассамблеянынын сессия бурузу улустарын тайбын келир үе даш берге демиселди төгүтүп болур онайга талазы болган чангыш чок ужуз-дуалдыг. Амгы, XXIX сессия мурунунда эгелег берген, ынанчап Ист-Ривер эринде хой калт ийи бажында амдыанда ийи-политиктик даш чугалаажылга бооп турар. Ажаа делегаттар делегей харылзааларын хөгжүдө перспективаларына хамаарыштыр чааа таваржык принцип кылдыр барымаалар сажым-болдын тайылбырлап берип турар. Ол утулганын чамдык кол утулганмышканын бүгүн беши айтып болур.

Бирөөдө, мурунелерин хой мурунунун төлөөкчилерин чин чугалаап турарын эу-гаар алдыга, делегейде болушкунулар хөгжүдөлинин кол утулганмышкы дүшкүрүлү байдалды чавырдылары болушкан турар: шулган-тын делегаттары аягы-агай социал тургузуугу курунелерин тайбын кожа-хөлөө долгунашкын принциптерин дөңдөш, тайбын болган депшиле даш улустар аразында ден эргезин, бөт-боттарына ажалдык дем каттыштырып ажалдаарын улам калбартырып санаалап турар.

Иянда, КНО-нун Кол Ассамблеянынын XXIX сессиясы дүшкүрүлү байдалды чавырдылары быжыгларынча утулган Совет Эвилелинин даштыкы политиктиг чүгулд ийиштаткыларын удуз болган улам калбарын турар ат-урагаларын бүтүрүдүг илерегей көргүсөң.

СЭКП ТК-нын Политбюро кеңештүүсү, ССРЭ-нин даштыкы херектер министрин А. А. Громькоуну чугалаамыч сессиянын киржичилеринин кол кичөөлөгүн салып турары таварылта өвс.

«ССРЭ делегейге тайбын болган айыл чок чорукту быжыгларынча шынал-да сонуургалдыг». «Совет Эвилели дайын айымын буруну-биле чавырдылар чочуку өвс-даа бол, күсүдип азырына четип күш бар сорулга деп анын турар». «А. А. Громько делегейин эң чин айтыргыларын шийтиргыларын аргаларын айттык»—деп, даштыкы чурттарынын параламы совет делегациянын башкычынын чугааным тайылбырлап турар.

Шынал-да, Совет Эвилели планетанын сизгелиишканын дөңдөшкөлөрүнүн, ийи-ти-биле делегейин даа байдалын экиндеринге дуза чедир хемчегер азырынды калбак программазын амгы сессияга санаалап турар.

Кип айтырып калчаар таарыштырын база таарыштырып турар ужураугу? Киприн ийи херектерин даштыкында холгаарларын оксадым, ук орулукут даштыкы чурттарынын шийтиргыларын удузуну, ажаа конституция барымаалар эу-чүрүмү калтп тургузуп, бодунун салым-чолун бөлу шийтиргылар ар-ганы кип чөңа берип турган таарыштыр шийтиргылар болур.

Ыетнамга политиктиг таарыштырылга херезин даңчап тулукута чедирерил? Чепекириг өчүк-чөңгөлдөр килдырында, Вьетнам талазы-биле Париж дугузугуламын күсүдүр болган улам калбарын оралда-жалышкыларын килдырдык ойталаарын сайгон эу-чүрүмү албадар херек. Чочуку Чөң чүккө быжыг тайбын

тургузарына чүү өргөжөк чугалаа? Палестинанын араб улустунун төлөөкчилерин кириштирив тургай, Женева конференциянын катан хуралдары, 1967 чылда эжелеткен бүгү араб чердерин ираиль шийтиргылар удузуну ираиль палестин улустун нациялар эргелерин хандарып боору... өргөжөк чугула.

Делегейин айыл чок, кижилерин чагай чорун келжик кадымын хандарынын өргө-ажыттырныга таандышас, дайныкыра болган өскө-даа сорулгалымын-биле агаар-бадус орданында салдыр чедирерин чорут делегей дугузугуламын чарар дугайында ССРЭ-нин саналы сессияга хөлөөк сокуттангы болган.

Европага айыл чок чорук болган кады ажалдакчыга талазы-биле чөвүдөл хуралдын чедикшинин доважыны Совет Эвилелиниг чүгулуз, чепсегелиишкын дүжүр талазы-биле бүгү-делегей конференциянын эрттирери херек кырыга белеткери, шийтиргиче бистин кылтырмысы, Азияга коллективтик айыл чок чорук системаны тургузар талазы-биле совет инициатива-даа база улам улуг детикчизи ап турар...

Делегейин политиктиг байдалын хараннаар, кизи төрелетени совет дайныгынын үеинде эгидер даш калчазы орадажын турар күштерин ийери делегейде. КНО-нун Кол Ассамблеянынын хуралдарында база дынамып турар. Мичала-даа бугун бо-лушкунунын өскөүрү уг-лаанмышканын тодоралыг бээр чүве ол күштөр өвс болган Ист-Ривер эринде чугалаажыгларымын олар баштал шы-даас.

(СЭТА).

Барынын Германиянын коммунистери боттарынын паралагы органы — «Унзере цайт» солуну чон ортузунга непердир талазы-биле кампаанын эрттирген. Ол солун ГФР-нин ажалчы чоннарынын эргө-ажыттары эбулуг камгалаан орган берип турар. Ол бүгү ажалчыларын болган албан-хаакчыларын социал байдалын эки-жидери даш шийтирли-биле демисел, реансылыг күштерин үүлдөмчиинерин дайнымы сойгалап турар.

ЧУРУНТА: ГФР-нин агитация эртбүзү Гамбургтук мудумчулуда. (СЭТА-нын фотохрониказы).

Л. КОРВАЛАННЫН БОЛЧУКЧУЗУНУ МЕДЕГЛЕМИ

РИМ. (СЭТА). «Унига» солу Чилинин Коммунист партиязынын Чингине секретары Луис Корваланнын бол-чукуду-биле бодуну көррө, идентиканы бөсөдөп пар-лап үндүрүн. Болчуку — профессор Гуадо Кальво чөк-таа Чингине чоран. Луис Корвалан хоругалда бир чыл турган үеинин дугузунда, өөн өскө база-ла хей-хөй политиктиг хоругалдары деп, чө-вөлдөп орунуу керген. Ону эдилеп хоругалда соонда до-врап эгелөөн максалыг кампа-ния өөн амы-тымды камгалап артырган деп, ол чугалаан. Берге байдалдыг хоругалда турба-даа, Корвалан быжыг тур-руштуг хулээр артык, дикта-тураны элээр турар деп, Г. Кальво өөн ындай дем-дел-ген.

Хунанын бир чылды өт-түп чорутуп келген «ветеле-ници» соонда Корваланын

ллаал болуу деп, хойлуда удуз мырынай канды-даа барымаа тывылаан. ЧКП-нин Чингине секретарыны хула амыдыралын иштер көррө, өөн өр-бүлө-биле чурттал-боп бажымы беши өөн бо-лунуу өвс деп чүве билдир-ген. Ийи болгонда ажаа удуз үндөш чок алалалар буурап дүшкөн деп, болчуку чуга-лаан.

Луис Корваланын политиктиг хоругалда турар даш чөкөз, он бүгү өбүрүзү — Коммунист партиязын ху-раалыгыне өң идеялиг ажал-чорудулгалы, өөн демок-рратыга өзүрөткү, улустун хоругалымын даш өөн демсе-ли ол даш алаар деп, болчу-ку айтыкан.

Аргентинада байдалдын чидигленгени

Муруну Американын база бир улуг чурту Аргентинанын ийиши политиктиг байдалы сөелүү үеде чидиглени берген. Кедейтерин күштер ча-зактын дөңдөгөлиг чавырдыг калып кылмып турар уг-лаанмышканын удуз ажал-ымышканынча удуз ажал-шавар халлаанмышына удуз туржурунга четир күш-тер бар. Политиктиг он утуг бүгү партизал террорун бузуп шалкып, чаа тик дөңдөй бер-ген. Оон чорудуп турар чаар-тыгаларын улустун калбак массалары чүүлдүзүчү тур-ар. Аргентинанын чааа терроризм-биле демисел чуга-галында конгресске хойла төлөвдөлдү саналап кирген. Ол хойлу төлөвдөлдө кон-ституция эу-чүрүмүн чөртүп үрөөр болган хоралдык ажал чорударынын шынгы кемемчеге өнаар деп айт-кан. Аргентин коммунистер-нин болдп турарын эбулар алырга, ам демократтыг бол-ган имперализмге удуз бүгү күштөрүн өвилдештирер, калбак фронтуну тургузары өң чугула сорулга болур. Реакциянын чөмчөмчиинеринде удуз массаларын чурт-ка конституция эу-чүрүмүн камгалаар шийтөөкчүлүгү чугула деп, Компартия демделген тур-ар.

Реакция араатаныг дерин херектер үндөлдү, политиктиг болган хөй-чичи ажалдакчы-ларын өуруп, ургөжөшкө, чавырдыгышкынаар кылмыр-ын организацалат турар. Чурт-ка өрткөн недея дугузунда чангыс-ла хонукта беши чүс хире чавырдыгышкынаар болган.

Удуз бүүдүрүлгө эелери болган сажыглар чөнү чүү-бүрү бараанар-биле хандары-нын үзүктөдирин, экономика-га үй-балай байдал тургузук-сат турар. Реакция чурткыч илөөр эбулар куруне организацын кылмырны белеткен турар.

Президент соугулазында аргентин улустун хөй муру-зуну детикчезин алган, эрге-чагырамы өөлөн турар перонист хустициалист хөстөлдө фронтуну партия политиктиг бүгү партизал-лык болган организацяларын, оларын аразында Ком-партияны ажал ажалдарын чөпшээрзе. Реакция күш-тер ону хулээлэп турар. Пе-

А. АРТЮШЕНКО. (СЭТА).

СУРАГДЫГ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРИНИНГ СТУДЕНТИЛЕРИ

Улут чуртуустаны чүрөө... Москвадагы аялгы өрөдиге черлери чок дээр... Бистин республикадан мында хой сапныг оолдар, кыстар алазы бурру мергежилге өөренип, дэди артемин чедип ап турарлар...

Воладимир Оскал-оолдун бөлүүдө куруне приретиге студентилерини укуражышкыны кочугу солун болган. Бистин республиканын партия, комсомол аялдамчылары студентилерге аалдып барып, оларнын өрөдигетин сонутурап турарлар...

Мен бо училищеге СЭКП Тыва обкомунун даалганы-биле тыва дил башкылап, хой националдыг студентилер, башкылар коллективинден тургузган солун өрөдиге черинге артемин чедип ажилдып эрттирдим. Эртен чайгы экзаменерге база оорунтум. Тыва студентилер бири курту чедипширине доосаллар...

Спорт СЭТА-НЫҢ СПОРТ МЕДЭЭЛЕРИ

БООДАЛГА. Шейнариинде Түле хоорайында боодала талазы-биле делегей чемпионнарын тодарып маргылдаага совет спортсменер каяжып шыгандар артык кудурутуу—23 алдын медалдарын алганнар.

ААР АТЛЕТИКА. Манилада маргылдаага Ромно куртту Валерий Устиожин бири дэди дэди дэди стэнгистеинде артык кудурутуу— ол иштин-биле 380 килограммны кодурген.

Ийги аар дэди дэди Шакты хоорайдан барган Валентин Алексеев чемпион алды камгалаашкын, делегейин ийи чар рекордарын база тургускан. Түңгел— 425 болган 241,4 кг.

ЫРАККЫ ЧӨӨН ЧУКТУҢ СПОРТЧУЛАРЫНДА

Хабаровск болган Приморье крайларнын спортсменерини— Ыраккы Чөөн чүк зоназынын маргылдааларына бо-ла умжарып бээрлер. Ында спортту дыка үнөлөп көрө болгаш өзүлүг массалыг аларган. Хабаровск крайда 250 муң, а Приморьеде 350 муң кижини күш-културга организациаларында бектеп турарын чугааларына билдингир-дир. Приморжулар Ыраккы Чөөн чүкне эң-не баштайгы спортчу алдарлыг мастерин, шыдыраанын эң-не баштайгы гроссмейстерин, делегей деченинин эң-не баштайгы судьязын белеткеп, кижизиткеннге чоргаарланып турар. Ычанага база-ла приморжулар «Япон далайынч кубогу» дээр чурттар аразынын сурагыл маргылдаанын эглекчилери болганнар. Ол нубакту эң-не баштай Приморьонин судьяларынын командалары тилен алганнар.

нодартын тургусиннар. 1922 чылда Хабаровскиге нара чагыс ахта клубу, бир теннис шолу аялдам турган бо-дур: ында 22 стадион, 360 спорт залы кыжын сууга эшитер 10 хөөлөктер, кылымал доштуг спорт ораузу, боо дээр 62 тир бар аларган. Ам-даа Ыраккы Чөөн чүкте спорт туугуларынче үлүг кичээниг салып турар. Чоюнта чаа Горький дээр суурга кыжын сууга эшитер хөөлөктерин спорт ораузын аялдамчыларынга чүс-чүс хабаровчулар барып чоразаннар. Уаваас база бир сууга эшитер чер аныгылаа кирер деп турар. Ванино портта стадионун чалартып кылып турар. II-Хабаровск станциянын спортчулары буттарынын байырлалы—Демир-орукунун хунун «Локомотив» деп чаа стадионунга демеделген. Владивостокта спортчу ийи улуг туугулары: Чан хонда хемелээр чер болгаш чини атлетиканын манежи аныгылаа кирген. Уссурийскиде спорт залын база тууду турар. ЧУРУНТА: хабаровчуларнын чоргаарлы—Амур эринде спорт тууду. Бетни талазында— сууга эшитер чер, ындаы талазында— В. И. Ленин аттыг стадиондур. Ю. МУРАВЬНИННИҢ ФОТОЗУ. (СЭТА-нын фотохроникасы).

элээди УРУГЛАР, КҮШ-АЖЫЛЧЫ КОЛЛЕКТИВ алганнар. Оолдарын Бакеев, Рослаков, Назаров, Лодчиев олар кээзиини колхозда хара тугуткан. Профессионал бидлин бидилер суурлаа-биле анык кижилерин тускай мергежил бидилерин болган экономиктиг бидилер болгунмерине хара туткан. Держугалагы аялдамчылар болган тускай эртеминер оларын слесар, токар мергежилдерге өөрдир. Автомобилдер сепээр шех начальнын Иван Миронович Горюков элээдир ортузунга кижизиткен хандикшалады-биле чорудуп келген. Оң удурткал шех коллективе элээдир, күш-ажылды коммунист элээдир биле берип, быжып набыралдыг ажилдып турар. Шехте социалисттик күдээни ажилдам кылган, хүдээ элдин чарышты ай сайгыда түдээр. Парторганизациянын бюро кедиргүчү, коммунист эл Шехонок даян беттеп 12 специальности белеткен. Олар газодоктросварщиктер, слесарьлар аларганнар. Машина-трактор мастерскизынын эргелекчизи Валерий Васильевич Дутов ийи элээди оолду далайнын алган, кижизитип, күш-ажылда чачыктыгы турар. Автобазда начальнын Александр Николаевич Шумков база элээдирини сөгүш чотангыр өчүдү. Коллективтин элээди оолдарын элээди, культуруту дегенде кавиразеринге даямал сөгүш салып, дыйла-мылган солун кылдыр организастарына дуузалып турар. Спортчу хемелерге ола кичээниг салган. Коллективтин бир чаагыл начыла болза чаа чаа оолдарын нежеки кээп турары болур. Бригадага он ады мергежил элээди оол келер, мергежил чедип ай, а ийи чим эртенде анык ажилчы болу берген. Совет Армиянын хүрээлинин чоруп турарлар. Оларын байырладым-биле үдөл, чымг өстөрүн сөгөп, чагыл белеткери бо-ла тутур. «Сельхозтехника» салбырын эң эки слесари аларган элээди оол Сергей Васильев коллективтин хүдүлөп сам-барында Юрий Бортияков, Виктор Гаухов, Андрей Бутанов быжып салгыт-чурдуп ажилдып, хой-ипитини ажилыгына напеккейип кирип турары элээди чангыс эвес улаа малактаннар. Кижизиткенге берге чамды оолдарын чаагай чыгып өстөк-биле кижизиткейип кери, оларын ийи мөү-шыпанып улам быжыгалары ажилда бир чүтүлө чери элээди. Элээди оолдарын дагалдып алган кижизиткенге айтырыны партиа, комсомол хуралдарына доктаамал чугалажып турар. Бо күш-ажылды коллективте элээди оолдар-биле ажилдып держугалагы Бив-Хем райкүсүүнүң хуралына дыйланып. Мындыг чаагай аял-херек коллективтеме анык ажилчыларынын чедипширине белеткерины дийлигин. Ында элээди оолдардан сөөлү чылдарда корум-чурму түзеп чачыс-лаа таварыла болбаан малактангы.

КАМГАЛАЛДЫГ ХОВАР ЧЕРЛЕР Башкир Никитярово суурдан ирак эвсте Укканы-Кулдел биши келдү бидус турсакал кылдыр чараан. Ол элээди буркунун ховар дэди-ужуку — тус тоорду уугу турар. Ук дол мачыкты сон мууралыгы. Башкирда тус тоорду уугу турар кара чачыс чыраа-шоролдыг чер ол. Ында бодурутуу бала бир онка хайырамы — 500 харлы.

ЧАРЛАЛДАР, РЕКЛАМАЛАР КРАСНОЯРСКИНИҢ ПОЛИТЕХНИКИ ИСТИТУДУНУҢ КЫЗЫЛДА ФИЛИАЛЫ белеткеп салбырына дыңдакчыларын даразында тускай мергежилге хүдээп алар: 1. Улетпур болган хамаатты тууду; 2. автомобиль транспорту. ХУЛЭЭП АЛМР ЧУРУМУ Белеткеп салбырына ажилчыларын, колхозчуларын болган Совет Армиянын хүрээлинен чалашкан хой-ипити ажилыгына база ажил-херонге идепкейлиг аялдамчылар хүдээп алар.

НОМ АРЫННАРЫНДАН ПАРКЧЕ Сонуурганчыг тоокулар биле чечен чугааларнын маалдарлар бижиттинген номнаринын арынарарыдан Ленинград парктаринче «Кажык берген» Оларын бажынар тудар конбинатгыч кранчы-ажыкчы Альберт Егоров «ожукер берген» Ол чүрукчү мергежилди, мичалгаи бодунуң дортеп чал дүргүзүлчү турттан келер иштининде барык чаргы келерин скульптурлар тургусуруна баралгакан. А. Егоров шылээк үдериңде алаактан киктиг аян-шичин алырга чагай. Саратовтуң мши ишчилери бурдулаа шылэн Алтайдан чыжыргана элеч тарын алган. Оң шолу барык бир гектар болган. Чыжыргана дөстери хорун адалдык болган, чуга харлыг, сөөк кышкы эки шылээк-иптик. Саратов черинге шыныла-ла ийге берген. Ам чонга салар чыжыргана үндүрүп алыр он муң дөк иштин тарып олтургурула белеткен. Сууруң өреге буртуу чыжырганагыл турарга, болон көрүскөндө—сууруң чонунун он муң үн-үңүштү турар дэди ол шылээккиди.

М. КУЗЬМИНА, мичалгаиың лейтенанты, ИХМ-нин төп уруулар комназынын уугу инспектору. СЭТА-нын корр. ЛЕНИНГРАД. ЧУРУНТА: Москваның Шукин аттыг театр училищезинде тыва студентилер интернационалдык концерт сондо. Тыва студентилериниң этюдтарын мактап, «олар актёржу мергежилдин оруун шын углап биле бергенер-дир» деп чугалап турду. Урууларымыстың бо чедипширине өөрүсө ар-га чок. Ам дөрт-ле чыл болган республиканың хөгүм-шин театрына дэди артеминг анык актёрлар нежеки гээр. Н. ТЫРТЫН-НАРА. ЧУРУНТА: Москваның Шукин аттыг театр училищезинде тыва студентилер интернационалдык концерт сондо. Белеткеп салбырына ажилчыларын, колхозчуларын болган Совет Армиянын хүрээлинен чалашкан хой-ипити ажилыгына база ажил-херонге идепкейлиг аялдамчылар хүдээп алар. Бир чыдаан эвез эвес аялдык ортумак школа дооскан ажилчыларын болган колхозчуларын белеткеп салбырына хүдээп алар. Белеткеп салбырына кирерлер даразында документилерини эскээр: 1) Бүдүрүгө черини азы колхозтуң төгерик тамча азы студентин тамча-биле шыныгак өөренип чортуган дугайында бижик; 2) бидилин дугайында документилер боду; 3) бүдүрүгениң, фольклутун удурткучуу база мөстөм даргалы ат салган бүдүрүгө характеристиказы; 4) партиа азы комсомол организастарын бегени характеристика; 5) 3х4 кемээдиг алды фото-чүрук; 6) 286 маймыктын амыч шымылгалы; 7) күш-ажыл дегенден ушта бижилге; 8) өөдиге чорудар дугайында шунтир хүдээп алган хуралдын протоколунан ушта бижилге; 9) Бидиршишиниң боду келген доолдар. Экзамен чыкка кир саннар. Белеткеп салбырында өөрдүргөндү хүдээп бер-биле чорудар. Өөренириниң хуусаны — 8 ай. Кичээдир бо чылдың декабрь 1-де эгээр. Документилер бо чылдың октябрь 1-ден ноябрь 25-ге чедир хүдээп алар. Белеткеп салбырыга даразынын экзаменерни 1975 чылдың июльдуң ортанда эгээр. Ук экзаменер шиши азын мергежилни өзүлүг өөренип кирерде кол мүдү болур. Даразынын экзаменерин чедипширине дужаган кижилерини институттун хүдүсү салбырынның бири курузуга хүдээп алар. Белеткеп салбырынның дыңдакчыларына стипендияны төдөөр, өске хоорайдан келгенерини шунти турталага чери-биле хандырар. Совет Армиянын хүрээлинен ноябрь-декабрьда халажып келгенер хүдүсү салбырже бидиршишинерин келер чылдың январь 15-ке чедир дужаар өргөл. Красноярскиниң политехниктиг институтуну Кызылда филиалын белеткеп салбырыга тыва националдыг, ылаңкы көдөр черден келген аялдамчылар хүдээп алар. Он өске белеткеп салбырыне кирер түдээдигер Красноярскиниң политехниктиг институтуче даразында эвез-бидиршишиникин чоруду болур: Красноярск хоорай, 660074, белеткеп салбыры, көрүсө «б», орол 2-15, тел. 5-96-2-96. Кызылда филиалды белеткеп салбырыга кирерлер документилерин даразында ардечо чорудар: Кызыл хоорай, 667001, Рабочая куудумчузга 4, тел. 28-92, 29-92, Красноярскиниң политехниктиг институтунуң Кызылда филиалын белеткеп салбыры. КРАСНОЯРСКИНИҢ ПОЛИТЕХНИКИ ИСТИТУДУНУҢ КЫЗЫЛДА ФИЛИАЛЫ дэди өрөдиге черинге белеткериңде кээзииниң курстарына дыңдакчылар хүдээп аларын чарлап тир. Физика, математика, литературга болган орус дыга кичээдир өргө. Кызылдар бо чылдың декабрь 1-де эгээр. Өөренириниң хуусаны — 8 ай. Курстарга өөренириниң төдөөри 28 күл. Курстарга өөренип кирерлер директорун алыш бидиршишиниң өөренирин өргөп төдөп дугайында квантияны кыжар. Өөрдиге дээр төдөөрини Курбаткынын Кызылда салбырында 12048 ады санчы ишчилер. Курстар Кызыл хоорайга ажыттынар. 25 кижиден эвез эвес дыңдакчылар чымылаа база райондарын удуртукчуларынын далаан буугар белеткеп курстарын Чалааша, Шагаан-Арыга, Ак-Довуракка, Хову-Аксыга, Туранга болган Тыва АССР-ниң өске-даа чурткактыгы суураарына ажилдып болур. Курстарга күдээди кижилерин хүдээп алар, ол ишкан оңу класчаларына база хүдээп ал болур. Бо талазы-биле айтыргаларын Кызыл хоорай, 667001, Рабочая куудумчузу, бажың 4, тел. 28-92, 29-92, билип алар.

Телевидение ОКТАБРЬ 1-ДЕ КЫЗЫЛДА 17.30—«Сенэз-бүзүрээр мен». Телефильм. 18.35—Телемээлээр. 18.50—Урууларга. Мультифильм. 19.00—«Чарыш оду чалдышталыш». Демчылдыла. 19.30—«Корбалар чорум дээш». Телефильм. 19.40—«Ниятсиз амыдыралын экраны». Демчылдыла. 20.10—«Шенеделер». Телефильм. 20.25—Телемээлээр. 20.35—Чарлардар, реклама. 20.40—23.05—«Кызыл шав» 1-үн-чечен фильминини 1-ги, 2-ги сериялары.

Кино ОКТАБРЬ 1-ДЕ «НАПЫРАЛ»: «Чугае кыргындар» тургунурлар. 9.30, 11.30, 13.30, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 аялдары. «ПРИОНЕР»: «№ 17 следствие». «Москва» — аксуюю» 8.45, 11.40, 16.20. «Чайыр» — мичи оңуктерини: 11.55, 18.00, 20.45 аялдары. «КАА-ХЕМ»: Мультифильм. 10.00, «Максиминиң аа-дымы» (1-ги, 2-ги сериялары) 15.00, 17.30, 20.00 аялдары. «ВОСТОК»: «Кажык бодаларан хоорай» 15.00, «Маккеана иш адымы» (1-ги, 2-ги сериялары) 16.30, 19.00 аялдары. «ЭНЕРГЕТИК»: КЫЛЫРА БАЖЫНЫ: Кино чымыл 16.30 «Алтын бажы чок кижин» 16.00, 20.00 аялдары.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ. Улуксе 667 000. Кызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторуң 24—63, редакторуң ораалдыларынын 35-24, пропаганда килдишиниң 23-54, хары-салгалыг, секретарынын 23-35, партияжи амыдырал килдишини 37-13, культура килдишини 23-54, кедээ аялдамчы килдишини 21-47, улуктур килдишини 22-64, чаага килдишини 41-27, информация база совет тургүзүт килдишини 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларынын 27-41. Солун келбейн болгана 32-75 телефоңче долгар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНФР ТИРАЖЫ 16066. ЧАГЫП № 234. ТС—001100.